

מעדני כהן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת כי תשא - פרק תשפ"א שנה שניה גליון 78

בעניין איסור אכילת מצה בערב פסח ואם שרי אכילת מצה של מצוה באכילת תודה ואכילת לחם הפנים וסעודת שבת

ובצל"ח ביצה דף י"ט ע"א כתב ליישב קושיא זו שאין איסור למעט זמן אכילתו אלא כשממעט סוף זמנו אבל מה שממעט בתחלת זמנו אין קפידא, אכן נחלקו האחרונים בממעט זמן אכילתו בתחלת הזמן אם חשיב ממעט זמן אכילתו יעוין שער המלך פ"ג מקרבן פסח ה"ט שנחלק עם החכם צבי סימן קנ"א בזה. **ואמרו"ר הגאון זצ"ל** אמר דאכתי קשה למש"כ המגן אברהם סימן תע"א שגם בליל י"ד אסור לאכול מצה א"כ אמאי מביאין תודה ב"ג הרי ממעט זמן אכילתו משום מצה שבו שאינו יכול לאכול בסוף זמן אכילתו ובוה"ע כצריכים אנו לתירוץו של הצ"ח והפמ"ג דבאכילת מצוה לא אסרו.

בערב פסח שחל בשבת במכירת חמץ נסתפקו האם להוציא מן המכירת חמץ את החלות שקנו לשבת שלא יהיו בכלל המכירה או לכוללם עם המכירה כדי שלא ישאר חמץ שלו בפסח, ושמעתי ממרן הגאון ר' נסים קרליץ זצ"ל שאמר למכור כל החמץ גם מה שרצוה לאכול בשבת כדי שאם ישאר מן החמץ הרי הוא של עכו"ם ולא יעבור בבל יראה, ומכל מקום יכול לאכול בשבת שהגוי שנמכר לו החמץ נותן רשות לאכול החמץ שלו וישלמו לו אחר הפסח, דהיינו אחר שישלם הגוי על החמץ שקנה מישראל.

יבואר אם יכול לעשר חמץ שנמכר לגוי

ובערב פסח שחל בשבת תשס"ה נשאלתי בליל שבת מהגאון המופלא ר' משה קרליבך שליט"א שיטתו לעשר החלות שקנה לשבת ומאחר שהחמץ הוא של הגוי אינו יכול לעשר אותם, ואע"פ שהגוי נותן לו רשות לאכול מכל מקום אינו יכול לעשר בלא שליחות של הבעלים ואין שליחות לעכו"ם, ואע"פ שהמזמין את חבריו לאכול אצלו יכול לעשר כמבואר במשנה פרק ז' מדמאי כל זה אינו אלא בישראל שכיון שהזמין נותן לו רשות לעשר והרי הוא כשלוחו אבל בגוי לא מהני מה שנותן לו רשות שהרי אין שליחות לעכו"ם.

אלא שיכול לקנותו לעצמו ולעשרו שהרי כל שנותן לו רשות לאכול יכול גם לקנותו ויכול לקנותו לצורך מצוה, אלא שלא מהני אלא אם מועיל קניין מצד הקונה לבד וכמו שכתב הגר"ש בקדושין דף נ"ב ובוה"ע יצטרך להזהר שלא ישאר מהחמץ כלום. **אבל** הרי לא מהני תנאי לעשר של חבריו אלא בדמאי אבל בוודאי לא מהני תנאי ונסתפקו אם מה דחוששין לעשר שנית אם חשיב כדמאי או כוודאי לענין זה. **וכיון** שחשש שאינו יכול לקנותו בשבת בלא דעתו של העכו"ם לא היה אפשר לאכול אותם החלות באותו שבת והוצרך לקחת חלות משכנים שהשאירו להם חלות מעושרות לאותו שבת אע"פ שהכל משאירים לאותו שבת מזון שתי סעודות בצמצום כדי שלא ישאר חמץ בפסח אבל ישראל קדושים הם והתקיים בהם מה שאמרו בסנהדרין דף י' כי הוי רחמיתין עזיזא אפותיא דספסירא הוי שכיבן דהיינו כשיש אהבה יש די מקום והותר לכולם.

ונסתפקתי אם במקום שאין לו חמץ לאכול בו סעודת שבת, אם יכול לאכול סעודת שבת ממצה משום דעשה דסעודת שבת דוחה ל"ת דאכילת מצה בערב הפסח או דלא אמרינן הכי עדל"ת משום שאיסור אכילת מצה בערב הפסח הוא משום עשה דמצה שתהא בשלימות וא"כ אפשר דאין עשה דוחה עשה דמאי אולמא האי עשה מהאי עשה אמנם עשה דמצה הרי לא תתבטל גם אם יאכל המצה בערב הפסח אבל עשה דסעודת שבת תתבטל לגמרי אם לא יאכלנה ואפשר דעדיפא עשה דסעודת שבת מביטול קיום שלימות דאכילת מצה ומשום איסורא דאכילת מצה בערב הפסח נימא עשה דוחה ל"ת וצ"ע.

יבואר הא דאין מביאין תודה בע"פ משום חמץ שבו ולמה לא אמרו משום מצה שבו

והנה אמרו בגמרא פסחים דף י"ג ע"ב אין מביאין תודה בערב פסח משום חמץ שבו והקשה בצ"ח דהוה ליה למימר משום מצה שבו שהרי בערב פסח אסור לאכול מצה ונמצא מביא קדשים לבית הפסול שהרי ממעט באכילתו שאינו יכול לאכול מצה שבתודה אלא בליל פסח, וכתב הצ"ח שם וז"ל וצריך לומר הטעם משום דאיסור אכילת מצה בערב פסח הוא רק מדבריהם לא העמידו במקום מצות עשה של אכילת קדשים, עכ"ל.

וכ"כ בפמ"ג במשכנות זהב סימן תסח ס"ק ז' וז"ל וי"ל מצת תודה מצוה, אין זה כבא על ארוסה בבית חמיו רשות קודם ברכה כו', ותודה מצות עשה הוא, עכ"ל, וכוונתו דדוקא אכילת רשות לא התירו בלא ברכה שמברכין בליל פסח על המצה וכמו שאמרו שמברכין על המצה ז' ברכות אבל אכילת מצוה לא חשיב עושה בלא ברכה שהרי מצוה קעביד.

יבואר דלחם הפנים נאכל בשבת ערב פסח

וכן כתב במשך חכמה סוף פרשת אמור וז"ל הנה ביום הכיפורים שחל בשבת אמרו פרק שתי הלחם דמתחלקות בערב, **ובערב פסח שחל בשבת אמרו רש"י ותוספות ריש פרק תמיד נשחט, דבשבע איכא חילוק החלות.** ואף על גב דהאוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו (ירושלמי פסחים י, א), צריך לומר משום דבקדשים דאינם משתמרים לשם מצה אלא לשם בויכין, וכן אינם נאכלים "בכל מושב" אינו יוצא בהן ידי חובת מצה (פסחים לו, ב), לכן הוי כמצה עשירה דמותר לאכול בערב פסח כדאיתא באורח חיים סימן תעא, ולמהרש"א שפירש דוקא היכא דאיכא שינוי בגוף המצות דהיינו מצה עשירה שרי אבל שלא לשמה אסור לאכול בערב פסח צריך לומר **"דחביבה מצוה בשעתה"**, וכמו שאמרו על הקטרת אימורים בשבת, עכ"ל, ומבואר דמשום חביבה מצוה בשעתה התירו אכילת לחם הפנים שהוא מצה בערב הפסח.

ולפ"ז צריך לומר דמה שאין מקיימין סעודה שלישית במצה אחר חצות משום שיש מן הראשונים דס"ל דלסעודה שלישית סגי במיני תרגומא להכי אי אפשר לקיימה במצה, אך לפ"ז בסעודה שניה שאי אפשר לקיימה במיני תרגומא שפיר יוכל לקיימה במצה כשאי אפשר בחמץ.

אכן זה אינו מוכרח מכל הנ"ל להתיר אכילת סעודת שבת ממצה דאפשר שלא התירו אלא אכילת קדשים שהוא אכילת מצוה בחפצא שהדבר הנאכל הוא דבר מצוה משא"כ באכילת סעודת שבת אפשר שלא התירו בזה.

יבואר דבחתם סופר מדוקדק שבסעודה שניה שאין לו חמץ מותר באכילת מצה

אמנם בחתם סופר בהערות על השו"ע סימן תמ"ד כתב דהא דלא דחי סעודה שלישית לאיסור אכילת מצה כיון שאפשר לקיים סעודה שלישית במיני תרגומא, אך בליכא מיני תרגומא לכא"ו ידחה. וכתב שם דאולי משום דאפשר בד"ת כמש"כ המג"א סימן תמ"ד לא דחי אבל לפ"ז בסעודה שניה שפיר ידחה איסור אכילת מצה וצ"ע.

אמנם הנה ברי"ף סוף פ' אלו עוברין אחר שהביא המשנה ד"ד שחל להיות בע"פ מבערין הכל מלפני השבת. הביא הא דאמר בירושלמי פרק ערבי פסחים אמר ר' לוי כל האוכל מצה בע"פ כבועל ארוסתו בבית חמיו עיי"ש. וצ"ב אמאי כתב להחיא דהאוכל מצה בערב פסח בהא מתני', ונראה לכאורה דסמיכות הדינים בא להורות שגם בע"פ שחל להיות בשבת אסור לאכול מצה, וא"א לקיים סעודת שבת במצה, ואפי' שהיא אכילת מצוה דליכא בזה חביבה מצוה בשעתה.

וברמב"ם בפה"מ במנחות פ"א מ"ז יש לדייק דמותר לאכול לחם הפנים בשבת ערב הפסח, שכתב הרמב"ם שם **אוכלים לחם הפנים בשבת אם לא ימנע הצום** (יום הכיפורים) ומשמע דבשבת ע"פ אוכלים לחם הפנים וע"כ דס"ל דאכילת מצוה שרי דברעת הרמב"ם כבר כתב בביאור הגר"א סימן תע"א דס"ל דכל מצה אסורה בע"פ אפי' מצה עשירה וכ"ש מצה שלא לשמה, וע"כ דלחם הפנים שריא משום דחביבה מצוה בשעתה.

נעשית לו מצה כארוסה וא"כ משמע שאפילו בלילה נאסרה אכילת מצה וכבר נודע בשם מרן הגר"ח מבריסק שהביא ראה מהמשנה דמה נשתנה שמונת לאכול מצה בליל י"ד שהרי אנו אומרים שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה א"כ גם ליל י"ד בכלל זה ואף שגם ליל י"ז כ"כ אפי' אינו בכלל שבכל הלילות מ"מ בלילות שאוכלין חמץ אוכלין גם מצה.

* במ"ב שם ס"ק י"ב הביא בשם החק יעקב שאיסור אכילת מצה הוא מעמוד השחר ואילו במג"א תע"א ו' כתב וביום י"ג מותרים לאכול מצה ומשמע וכמש"כ במחצית השקל שליל י"ד אף הוא אסור באכילת מצה וכן משמע להדיא מדברי הרמב"ם בלחמיות שם שכתב והטעם לזה שתשיב כבא על ארוסתו אף קודם זמן איסור אכילת חמץ ולא כדברי הר"ן שכיון שביעור חמץ בלילה

בעניין חינוך לקטן שהגדיל אם פקע ממנו חיובים שנתחייב בעודו קטן

שצדד ברעק"א דאפשר שהשביעה לחוד אינה מחייבת לברך ברכה"מ א"כ שוב לא יברך כלל ואפי' מדרבנן כיון שחיובו שנתחייב בקטנותו לברך תו לא רמיא עליה. וע"כ שכל חיוב שכבר נתחייב בתורת קטן לעשות תו לא פקע מיניה אע"פ שמעתה לא יתחייב יותר במצוה משום חינוך, אבל כל שנתחייב בהמצוה תו לא פקע מיניה גם לאחר שהגדיל, והכא מסתברא.

יבואר אם הקטן חייב במצוות חינוך בעצמו או שאינו אלא על האב

ולכא' נראה דתליא בפלוגתא הראשונים אי חיוב חינוך אינו אלא על האב, אבל הקטן עצמו אינו מחוייב כלל וכ"כ רש"י בברכות דף מ"ח ע"א וכן כתב הרמב"ן במלחמות פ"ג דברכות, או דחיוב חינוך הוא גם חיוב על הקטן בעצמו שנתחייב במצוות מדרבנן כדי לחנכו במצוות דאי נימא שחיוב חינוך אינו אלא על האב מסתברא דכיון שגדל והיה לאיש תו אין אביו חייב לחנכו במצוות ולא שייך לומר שנתחייב בקטנותו שהרי לא נתחייב הקטן כלל אלא שהאב חייב לחנכו במצוות וכיון שגדל אביו בירך עליו ברוך שפטרני מעונשו ותו אינו חייב לחנכו במצוות, כדאיתא בבראשית רבה פרק כ"ה מ"א אמר ר' אליעזר ב"ר שמעון צריך אדם לטפל בבנו י"ג שנים, מכאן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מעונש בני ע"כ, אבל אי נימא דחיוב חינוך הוא על הבן עצמו מסתבר שכל שנתחייב במצוה משום חינוך תו לא פקע מיניה אע"פ שמעכשיו תו לא רמיא עליה חיוב חינוך.

והנה השו"ע סתם כדעת הראשונים שהקטן חייב בעצמו במצוות מדרבנן משום חינוך דבשו"ע סימן קפ"ו ס"ב כתב וז"ל קטן חייב מדרבנן כדי לחנכו וההיא דבן מברך לאביו, כשלא אכל האב כדי שביעה, שאינו חייב אלא מדרבנן, עכ"ל, ומבואר דס"ל דקטן מוציא אביו יד"ח ואי נימא דאינו מחוייב בעצמו אלא שהאב צריך לחנכו במצוות הרי אינו חשיב מחוייב בדבר ואיך יוציא אביו יד"ח בברכה המזון, וכן באמת ס"ל להרמב"ן במלחמות פרק ג' דברכות דבן אינו מוציא אביו יד"ח בברכה"מ אפי' כשאין אביו חייב בברכה"מ אלא מדרבנן משום דלא חשיב מחוייב בדבר, ונמצא שהשו"ע פסק דהבן בעצמו חייב במצוות ולהכי שפיר אפשר לומר כנ"ל דכל שנתחייב במצוה בקטנותו תו לא פקע מיניה וכנ"ל.

שיטת רש"י דחיוב חינוך על האב ומ"מ מוציא אחרים בברכה"מ דרבנן

אלא דבאמת אינו ראייה דהא לרש"י בברכות דף מ"ח ע"א ס"ל דחיוב חינוך אינו אלא על האב ומ"מ הרי הוא מוציא את אביו יד"ח, וכבר הקשו שם התוס' על רש"י דאיך אפשר לומר שאין הבן חייב בעצמו במצוות משום חינוך והרי הוא מוציא את אביו יד"ח, ומ"מ חזון דשיטת רש"י הוא דאין הבן חייב בעצמו משום חינוך ואע"כ מוציא אביו יד"ח וא"כ אין ראייה מהשו"ע שפסק דלא כרש"י בזה, אבל מ"מ רוב הראשונים ס"ל דהבן בעצמו חייב במצוות משום חינוך כמבואר שם בברכות וא"כ שפיר י"ל דכל חיוב שנתחייב הקטן תו לא פקע מיניה וכמו שנתבאר מדברי הרעק"א דס"ל שכל שנתחייב הקטן תו לא פקע מיניה.

יבואר שאפי' אם חיוב חינוך הוא על הבן וכל שנתחייב במצוה כשהוא קטן לא פקע ממנו חיובו מכל מקום לא יתחייב במשנתו ושמהו בט"ז

ובני יקרי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א אמר בזה דאפשר דכנדון דידן אי נימא דעיקר החיוב הוא בשבת ויום ט"ז אינו אלא בתורת תשלומין, א"כ לא חל חיוב חינוך על הקטן כלל דכיון דבפועל אי אפשר לקיים המשנתו ושמהו עד יום א' ואז הרי יהא גדול שאינו חייב בחינוך לפיכך מעיקרא לא חייל עליה חיוב חינוך כלל ופטור לגמרי מדיון חינוך.

עוד כמה הערות בעניין ברכת המזון בקטן שהגדיל

יבואר דכששבע מאכילה של גדלות אע"פ שהוא בצירוף אכילתו של קטנות הרי הוא מתחייב בברכה"מ מדאורייתא

והנה יעויין בשו"ת כתב סופר אורח חיים סימן ל"א שכתב וז"ל אבל נ"ל אם אכל פחות מכדי שביעה בקטנותו ואכל עוד כשנתגדל עד ששבע דהוא בכלל ואכלת ושבעת כיון שאכל שיעור אכילה וע"י צירוף שבע, וכ"ש אם אכל גם כשנתגדל כוית ועם מה שאכל בקטנותו יהי הכל שיעור שביעה דחייב כיון דאכילה זו שאכל בגדול משביעו.

להחמיר, וכתב על זה בשער הציון שם וז"ל שכן הוא דעת התוספות מגילה י"ט ואור זרוע בשם ר"י שירליאון ור"ן במגילה שם שכתב שכן עיקר, ובפרט דעת הרמב"ן דסבירא לה דקטן גרע משאר חיובי דרבנן, דאין עליו חיוב כלל, רק האב מחוייב לחנכו, עכ"ל, ומבואר דצירף את דעת הרמב"ן כדי שלא יוציא הקטן את אביו רק כשאכל כדי שביעה, אך י"ל דבעלמא לא חשש להרמב"ן אלא במקום שיש לצרפו לשיטת הראשונים דתרי דרבנן אינו מוציא חד דרבנן ומבואר כמו שנתבאר ברעק"א הנ"ל.

בספר פורים משולש להגאון הצדיק ר' שריה דבליצקי זצ"ל פ"ח סי"ד כתב וז"ל מי שנעשה בר מצוה בשבת חייב בסעודה ומשלוח מנות, ואם נעשה בר מצוה ביום הראשון פטור מהסעודה ומשלוח מנות וטעמו ונמוקו הוא משום שהסעודה ביום ראשון הוא תשלומין למה שנתחייב בשבת ומאחר ולא היה חייב בשבת שהרי היה קטן אינו מחוייב בראשון, והאריך שם לדמות לת"כ שחל בשבת שכתבו הרבה אחרונים שאם התענית ב' אב אינו אלא תשלומין איז קטן שהגדיל ביום ראשון שהוא י' אב אינו חייב להתענות שהרי לא נתחייב בתענית ביום ט' באב אלא שכתבו שעקרו עיקר התענית מט' באב וקבעוהו ב' באב להכי הרי הוא חייב בתענית אבל בנדון דידן שאינו אלא תשלומין אינו חייב במשנתו ושמהו עכ"ל.

ואנוכי עומד ומשתומם על המראה הגדול האם יש מקום לפטור את הקטן ממשנתו ושמהו ביום ט"ז הרי גם אם אינו אלא תשלומין למה שנתחייב בשבת, אבל הרי הקטן חייב משום חינוך שהרי הקטן חייב בכל המצוות מדרבנן וא"כ גם אם אינו אלא תשלומין לשבת, אבל משום חינוך מחוייב הוא במשנתו ושמהו ביום ראשון, ובשלמא בת"כ שחל בשבת שהקטן אינו מחוייב להתענות כלל שלא חיובהו בחינוך תענית, להכי אם אינו אלא תשלומין אינו מחוייב להתענות ביום י' אב, אבל במשנתו ושמהו שנתחייב בשבת אלא שאינו יכול לקיימו הרי יתחייב משום חינוך דרמיא עליה. **ואין** לומר שכיון שהגדיל פקע ממנו חובת חינוך ותו לא מחייב כלל אלא משום חיובו של גדול, ואם אינו אלא תשלומין הרי לא נתחייב בחיוב של גדול בשבת ולהכי הוי ס"ל דלא מחייב במשנתו ושמהו בראשון, אבל נראה פשוט שכל חיוב שנתחייב הקטן משום חינוך לא פקע מיניה גם כשהגדיל אע"פ שמעתה לא רמיא עליה מצוות של חינוך אבל כל שנתחייב במצוה תו לא פקע מיניה וא"כ בזה שנתחייב בשבת משום חינוך תו לא פקע מיניה ושפיר חייב בתשלומין.

יבואר בגר שנתגיייר בט"ז אדר בפורים המשולש

והיה יכול להסתפק בספק הנ"ל אם יום ט"ז הוא תשלומין לפורים או שעקרו מצוות הפורים לגבי משנתו ושמהו מיום ט"ז וקבעוהו ליום ט"ז לגבי גר שנתגיייר ביום ט"ז אם חייב במצוות הפורים או מי שהיה עתים חלים ועתים שוטה והיה שוטה ביום הפורים והבריא ביום ט"ז אם מתחייב במצוות הפורים בט"ז שאם אינו אלא תשלומין אינו מתחייב בזה אבל אם קבעוהו ליום ט"ז שפיר מתחייב בזה אבל בקטן שהגדיל לכאורה אין להסתפק בו כלל.

אכן יש להסתפק בקטן שהגדיל בט"ז אם הוא חייב מדברי קבלה במשנתו ושמהו או שאינו חייב אלא משום חינוך מדרבנן ואפשר עוד שאין לשלוח לו מנות ביום זה כיון שאין חיובו בפורים אלא מדרבנן.

אמנם נראה שבוודאי אפשר לקיים משלוח מנות בפורים לקטן או לשוטה שאינו מחוייב במצוות הפורים שהרי הוא ישראל שצריך לשמחו בפורים² והרי הוא יום הפורים אצלו אבל ביום ט"ז שאינו פורים אלא לתשלומין של ט"ז אפשר דלא חשיב יום הפורים לדידיה אלא מדרבנן וצ"ע.

יבואר דמהרעק"א מוכרח דכל שנתחייב הקטן בקטנותו לא פקע ממנו כשיגדיל

ויש להזכיר שחיוב שנתחייב הקטן בקטנותו לא פקע מיניה כשהגדיל ממה שנסתפק בהרעק"א בגליון השו"ע סימן קפ"ו בקטן שאכל ביום אחרון של קטנותו קודם שהגדיל ונעשה גדול ועדיין הוא שבע מאכילה זו האם הוא חייב לברך ברכה"מ מן התורה או שאינו חייב אלא מדרבנן, דאפשר דהשביעה כשהוא גדול מחייבתו בברכה"מ מן התורה, ומבואר מדבריו דמדרבנן פשיטא ליה דמחייב אלא דמספקא ליה אי מחייב מדאורייתא מאחר והוא שבע כשהוא גדול, ולכאורה אי נימא דכיון שגדל תו אינו מחוייב בחינוך למה יתחייב לברך ברכה"מ אפי' מדרבנן כיון שחיוב חינוך פקע מיניה, ולמה

וראייתי בשו"ת מנחת פרי ח"ב שצידד שאם קטן אכל בבהש"מ של יום אחרון של קטנותו ויש להסתפק שאכל חצי זית בקטנותו וחצי זית בגדלותו ולא נתחייב בברכה"מ דמשום אכילת קטנות לא נתחייב ומשום גדלות נמי לא נתחייב, ואע"פ שיש לומר שאכל כל הכוית בגדלותו וכן יש לומר שאכל כל הכוית בקטנותו ושפיר נתחייב לברך מ"מ כיון שיש צד שלא נתחייב לברך אי אפשר לחייבו משום ספק ספיקא וכמו שפסק המ"ב בכמה דוכתי שאפי' במקום ס"ס אמרינן ספק ברכות להקל כמבואר במ"ב סימן רט"ו ובביאור הלכה סימן ז' ופשוט.

² ואפשר דתליא בטעם המצוה אם הוא משום שמחה או שהוא כדי שיוכל לקיים מצוות הסעודה בפורים וצ"ע.

³ ויש להעיר דבביאור הגר"א בשו"ע סימן קפ"ו כתב בשם הר"ן בקדושין דס"ל נמי כהרמב"ן שאין הבן מוציא אביו בברכה"מ ודלא כהשו"ע, אמנם במ"ב שם לא העתיק דעת החולקים על השו"ע בזה, אלא דבשער הציון שם ס"ק ד' כתב על מה שכתב במשנה ברורה שם ס"ק ז' וז"ל ואם גם הבן לא אכל כדי שביעה דהוי אצלו תרי דרבנן אם מוציא לאביו, יש דעות בין הפוסקים ויש

יבואר אם קטן שנסתפק לו אם בירך ברכת המזון צריך לחזור ולברך

והנה בספר בר אלמגים נסתפק בקטן שאינו חייב אלא מדרבנן משום חינוך אם נסתפק לו אם עשה מצוה שהגדול חייב בו מדאורייתא אם צריך לעשותו מספק, ואף החיוב של הקטן אינו אלא מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא, מ"מ כיון שהגדול נסתפק במצוה זו חייב לעשותו מספק דהוי ספיקא דאורייתא, ה"נ בקטן כיון שצריך לחנוכו לקיים המצוות כגדול וכיון שהגדול כבד"ג אמרין דספיקו להחמיר ה"ה בקטן אמרין דספיקו להחמיר.

והנה ברעק"א ה"ה נסתפק בקטן שאכל ביום אחרון של קטנותו קודם שהגדיל ונעשה גדול ועדיין הוא שבע מאכילה זו האם הוא חייב לברך ברכה"מ מן התורה או שאינו חייב אלא מדרבנן, ונפק"מ אם בירך כשהוא קטן אם צריך לחזור ולברך בלילה כשיגדיל שנתחייב בברכה"מ מן התורה ולא יצא במה שבירך בקטנותו שלא בירך אלא ברכה"מ מדרבנן, ולכאורה היה מקום לומר עוד נפק"מ בזה אם לא בירך בקטנותו אם יוכל להוציא הגדול בברכה"מ, דאם נימא שחייב בברכה"מ מן התורה הרי הוא מוציא את הגדול יד"ח אבל אם אינו חייב אלא מדרבנן אינו מוציא את הגדול יד"ח.

והגאון הגדול ר' אברהם גנזובסקי זצ"ל בספרו הו"ח ממש"כ בכתב סופר או"ח סימן מ"ט שנסתפק ג"כ בספיקו של הרעק"א וכתב עוד נפק"מ לדינא אם נסתפק הקטן אם בירך ברכה"מ אם חוזר ומברך דאי נימא דמחייב מדאורייתא מחייב לברך שנית מספק ואי נימא דאינו מחייב אלא מדרבנן אי"צ לברך שנית מספק ומבואר מדבריו להדיא דס"ל דהקטן אינו מחייב להחמיר בספק שהגדול חייב בו מדאורייתא ולהכי אם השביעה אינה מחייבתו לברך מזה"ת חשיב ספיקו כספיקא דרבנן ואינו חוזר ומברך.

יבואר אם קטן יכול לצאת ברכה"מ מקטן חבירו או מאשה

אולם עוד שמעתי להסתפק אם הקטן יכול לצאת מקטן חבירו מדין שומע כעונה ובפשוטו יוצא ממנו יד"ח דקטן אינו חייב אלא מדרבנן ושפיר יוצא מן הקטן, אמנם י"ל דכיון שהגדול אינו יוצא מן הקטן, א"כ גם מדין חינוך צריך לחנוכו כגדול שאינו יוצא חיובו אלא מן הגדול זצ"ל.

ובספר הליכות שלמה פסח סימן ט' הערה 62, הובא מהגרשו"א זצ"ל, ובקובץ שערי הוראה בשם מורן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שאמרו בזה שהאב חייב לחנוכו דספק דאורייתא לחומרא.

ומורן הגרשו"א אויערבך זצ"ל אמר שיוכל הקטן לצאת יד"ח ברכת המזון מאשה אף דאפשר דאינה חייבת בברכה"מ אלא מדרבנן מ"מ כיון דקטן אינו חייב בברכה"מ אלא מדרבנן שפיר יכול לצאת יד"ח מאשה.

בעניין אם עיקר המצוה בפורים הוא המשתה ושומחה או מקרא מגילה

הרמב"ם בהקדמת הלכות חנוכה ומגילה כתב וז"ל **יש בכלל שתי מצות עשה מדברי סופרים ואין מן המנין**, ובאור שתי מצות אלו בפרקים אלו, עכ"ל, ויש לעיין אמאי לא הזכיר הר"ה מצות שיש בפורים ולא הזכיר מהם אלא מגילה בלבד.

וראיתי בספר מאורי המועדים בעניי פורים שכתב בשם **הגאון הגדול הגרמ"ד סאלאויצקי זצ"ל** שמצוות מגילה היא עיקר המצוה בפורים וכל המצוות נגזרים אחריה ולכן מנה אותה הרמב"ם למצוה אחת מדברי סופרים.

והנה בראש יוסף בפתיחה להלכות מגילה כתב וז"ל **וחשב מקרא מגילה ומשלוח מנות ומנות לאבנים ולשלוח בפורים חד מצות עשה**, וכמוזכרה שבסמ"ג חשיב להו בתרתין ואין כעת

הסמ"ג בירד לעיין ביה עכ"ל.

אכן בסמ"ג לא מתבאר שהם שתי מצוות, ואדרבה ברא"ע על הסמ"ג ריש הלכות מגילה כתב דלהסמ"ג **כל מצוות היום דפורים הם מצוה אחת דפרסומי ניסא** ומכיון שעיקר הפרסומי ניסא מתקיים ע"י קריאת המגילה נקט הסמ"ג קריאת מגילה לחוד, עכ"ל, ומתבאר שגם בסמ"ג מנה הכל למצוה אחת.

יבואר שבביאור הגר"א כתב שעיקרו של פורים הוא משתה ושומחה

אמנם בביאור הגר"א סימן תרצ"ו ס"ב מבואר שמצוות משתה ושומחה היא עיקר הפורים שכתב על מה שאמרו בגמ' דמבטלין ת"ת למקרא מגילה והאמר ר"ה אין מועד בפני ת"ת כ"ש חנוכה ופורים, דהיינו שאף שחובה"מ אסור בהספד אבל ת"ת מספידים אף בחוה"מ וכ"ש שמספידין ת"ת אף בחנוכה ופורים אף שאסור בהספד ותענית, וכוונת קושית הש"ס פירשו התוס' דמספידין בפורים אף במקום שמבטל מקרא מגילה, וחזין דתורה עדיף ממקרא מגילה.

ובביאור הגר"א הקשה על פירוש התוס' דהא לא הוזכר דמספידין ת"ת אף במקום שמבטל ע"ז מקרא מגילה ומה"ת ידחה הספידו של ת"ת מקרא מגילה, ועוד הק' מהו שאמרו כ"ש חנוכה ופורים, וכוונתו שהרי הקשו בגמ' מהא דאין מועד בפני ת"ת שמספידין ת"ת במועד כ"ש חנוכה ופורים שמספידים בו ת"ת, אבל שמבטלין מגילה בשביל הספידו של ת"ת לאו כ"ש הוא מהספד ת"ת במועד, ועי"ש שמתנה עוד בזה, וכתב שדברי התוס' דחוקים.

ולהכי ביאר הגר"א דכוונת הש"ס הוא להוכיח מהא דמספידין ת"ת בפורים ומבטלין משתה ושומחה בפורים בשביל כבוד ת"ת, וא"כ מבואר דמבטלין עשי' דפורים משום ת"ת וה"נ צריך לבטל מקרא מגילה שהוא זכירה דפורים בשביל כבוד ת"ת דנוכרין ונעשין כתיב במגילה וזי הכי דהנעשין מתבטל בשביל ת"ת הוא הדין הנוכרין מתבטל בשביל ת"ת, ובאותו קרא דמשפחה

יבואר אם שית הרמב"ם ששאר המצוות עושין בע"ש יחד עם קריאת מגילה

ושמעתי מידידי הגאון ר' שמשון וינקל שליט"א לחדש בדעת הרמב"ם שמהא שהרמב"ם לא כתב בפורים שחל בשבת אלא דא קריאת המגילה בע"ש ולא כתב אימתי יעשה שאר מצוות היום ובפשוטו כוונתו שיעשה בשבת ביומנה וז"ל המהר"ח"ה, אבל אפשר דכוונת הרמב"ם שיעשה שאר המצוות יחד עם מקרא מגילה בע"ש וכן שית המאמר והרע"ב ולכן לא כתב הרמב"ם אימתי יעשה שאר המצוות ששאר המצוות טפלות למקרא מגילה.

אמנם יש לעיין בדבר שהרי בני הכפרים קורין המגילה ב"א י"ב ו"ג אבל מצוות היום אין עושין אלא ביומנה דהיינו ב"ד לפירוים ובט"ו למוקפין וחזין שאר המצוות טפלין בעשיתן למקרא מגילה אלא עושין אותן ביומנו.

והיה מקום לומר ש"ד למוקפין חשיב זמן כיון שהוא יום הפורים לכל העולם ולכן כל שקורין המגילה ב"ד עושין המצוות גם ביום י"ד אבל בני הכפרים שמקדימין קריאתם קודם י"ד אין עושין המצוות אלא ביומן וכן

וצ"ע לקיים דברי הגרשו"א שיוצא הקטן מאשה וא"כ נראה דמשום חינוך חייבוהו במצוות מדרבנן אבל סגי שמקיים המצוה מדרבנן אע"פ שכשיהא גדול לא יצא המצוה מאשה, ומאידך בספק אם קיים מצוותו כתב דצריך להחמיר שהרי כשיהא גדול צריך להחמיר בספיקו, ונראה פשוט שאם יצא ספיקו מאשה לא עשה ולא כלום וצ"ע.

ונראה פשוט שהחינוך שצריך אביו להרגילו במצוות סגי בחינוך שייצא מאשה או קטן דסוף סוף עשה מצוותו וכמו שכתבו הראשונים שיוכל לצאת באתרוג שאינו שלו והייתו טעמא דכיון שעשה מעשה המצוה סגי בהכי כדי להרגילו במצוות אבל כשמסתפק אם בירך אמרין ביה ספיקא דאורייתא לחומרא שצריך להרגילו גם לספיקות שבספק חוזר ומברך והוא מצוה חדתא שבספק חוזר ומברך.

אמנם מדברי הכתב סופר הנ"ל נראה דלא כדברי מורן הגרשו"א והגר"ח הנ"ל שהרי ס"ל שאין הקטן צריך לחזור ולברך משום ספק ברכה"מ אלא אי נימא דכל ששבע חייב בברכה"מ מן התורה וצ"ע.

יבואר שאם חיוב חינוך הוא על הקטן אזי בספק בירך ברכה"מ אינו חוזר ומברך

ואפשר להסביר לחיוב לחזור ולברך אינו אלא אי נימא דחיובא דחינוך הוא שהאב צריך להרגילו לקיים מצוותיו לכשיגדיל, ולהכי צריך להרגילו לקיים המצוה כמו אם היה גדול, אבל אי נימא שכל חיוב חינוך אינו אלא על הבן ומשום חינוך הטילו חיוב על הקטן לקיים מצוות אפשר דלא דיינין ליה אלא כספיקא דרבנן, אמנם לכאורה אף דנחלקו הראשונים אי חיוב חינוך הוא על הקטן מ"מ על האב בוודאי מוטל החיוב לחנוכו למצוות וא"כ אף אי נימא דמשום חיוב הקטן עצמו להראשונים שחייב במצוות מדרבנן אינו חייב להחמיר בספיקו משום דחיובו של קטן אינו אלא מדרבנן וספיקו להקל ואף שיוסד חיובו הוא משום חינוך מ"מ כיון שאינו חייב אלא מדרבנן אינו צריך להחמיר בספיקו, אבל משום לתא וחיובו של האב צריך לחנוכו לחיובו לכמו שיהיה גדול להכי צריך לחנוכו להחמיר לחומרא.

אמנם נראה דלמשנ"ת הא דמחייבין לקטן לחזור ולברך היכא שספק לו אם בירך אינו אלא משום חיובא דאב אבל משום חיובא דבן אינו צריך לחזור ולברך דאינו אלא ספק דרבנן לקולא ולפ"ז הכתב סופר איירי בקטן שהגדיל שכבר אין עליו חיובא דאב אלא חיובא דבן עצמו ולהכי בספק לו אם בירך אינו צריך לחזור ולברך דלגבי חיובא דבן אינו אלא ספק דרבנן לקולא אבל אפשר דגם הכת"ס מודה דכשהוא קטן דינו לחזור על ספק ברכה"מ משום חיובא דאב לחנוכו לחזור כמו שצריך לעשות בגדלותו ופשוט.

ומשפחה דילפינן דמבטלין עבודה לזכירה ה"נ לעשיה דאיתקוש להדידי **"ואדרבה עיקר עשיה"** וזו חזון דמ"מ לכבוד ת"ת מבטלין עשיה דפורים ה"נ מבטלין לזכירה בשביל כבודו והכי מסקנין דכבוד ת"ת שאינו נשכח ומבטלין משתה ושומחה של פורים. ואין לך דבר שנדחה משתה ושומחה של פורים מפני כבוד ת"ת, עכ"ל.

וכן מבואר בהשגות הראב"ד על הר"ף ריש מגילה שכתב שם וז"ל ולפי שמסתכלין במקרא מגילה יסתכלו בשמחת פורים כי הוא עיקר הפורים, ומבואר שגם הראב"ד ס"ל דעיקר הפורים הוא המשתה ושומחה של פורים, וא"כ קשה לומר שכונת הרמב"ם שעיקר המצוה הוא קריאת המגילה ומשתה ושומחה הוא נטפל למצוות מקרא מגילה, ומקרא מלא דבר הכתוב **"לעשות את ימי הפורים האלה בזמניהם"**, **"לעשות אותם ימי משתה ושומחה"**, **"להיות עושים את שני הימים האלה"** וגו' ומצוות קריאת המגילה לא הוזכרה אלא במה שאמרו והימים האלו נזכרים ונעשים והוקש זכירה לעשיה לכל ענינו.

ואפשר דס"ל להרמב"ם דכיון שלא תקנו ברכת המצוות אלא על מצוות קריאת המגילה, לכן לא החשיב הרמב"ם אלא מצוות קריאת המגילה, שרק אלו המצוות שמברכין עליהן אשר קדשנו במצוותיו ועזנו חשיב מצוה גמורה מדברי סופרים אבל מצוות משתה ושומחה שאין מברכין עליהן אע"פ שהיא עיקר המצוה של פורים אלא אינה חשובה מצוה מדבריה סופרים ולא החשיבו למצוה דרבנא אלא אלו ונטילת ידים ועירובי הדלקת נר שבת וקריאת ההלל שמברכין עליהן.

יב' אמאי לא מנה הרמב"ם מצוות אמירת הלל בחנוכה שהיא מצוה גמורה מדברי סופרים ובאמת יש לתמוה עוד למה לא מנה בחנוכה אלא מצוה אחת והרי יש עוד מצוה של אמירת הלל בחנוכה שכתבו הרמב"ם בהלכות חנוכה, ולא מנה בהלכותיו אלא ב' מצוות שהם קריאת המגילה והדלקת נר חנוכה, ובתרייהו כתב שהם מצוה מדבריה סופרים, כמבואר ברמב"ם ריש הלכות מגילה וז"ל **קריאת המגילה בזמנה מצוות עשה מדבריה סופרים**, והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים, עכ"ל, וכן כתב בפ"ג מהלכות מגילה וחנוכה ה"ג וז"ל **והדלקת הנרות בהן מצוה מדבריה סופרים בקריאת המגילה**, עכ"ל, ומבואר דתירויהו מצוה מדבריה סופרים ולמה לא מנה את קריאת ההלל שגם היא מצוה מדבריה סופרים כמ"כ בפרק ג' מהלכות חנוכה ה"ה וז"ל בכל יום ויום משמנות הימים האלו גומרין את ההלל ומברך לפניו בא"י אל"י מ"ה אקבו לגמור את ההלל בין יחיד בין צבור, **אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדבריה סופרים מברך עליה אק"ב** ועזנו כדרך שמברך על המגילה ועל העירוב, עכ"ל, ומבואר שגם קריאת ההלל מצוה מדבריה סופרים ולמה לא מנאה הרמב"ם בריש הלכות חנוכה ומגילה.

מבואר ברמב"ם שקריאת המגילה של מוקפין ב"ד חשיב קריאה בזמנה ואינו כקריאת בני הכפרים שהוא קריאה שלא בזמנה. אבל כל זה אינו שהרי הרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות מגילה הלכה יג וז"ל אין קוראין את המגילה בשבת גזירה שמה יטלנו כידו וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה ויעבירה ארבע אמות ברשות הרבים, שהכל חייבים בקריאתה ואין הכל בקיאין בקריאתה, **לפיכך אם חל זמן קריאתה בשבת מקדימין וקוראין אותה קודם השבת**, וכו' עכ"ל, ומבואר שגם י"ד שחל בשבת קורין בע"ש ולא כתב אימתי לעשות שאר המצוות ובפשוטו הוא בע"ש ולא יתכן שיהא עדיף מבני הכפרים שקורין קודם י"ד ועושין המצוות בזמנן והכי נמי הוי ליה למימר שיעשו המצוה בזמנן ובפשוטו הוא כמשנ"ת בדעת המהר"ח"ה שאין עושין שאר המצוות אלא בזמנן בשבת. וביבואר הגר"א הוסיף כמש"כ שם ב' ו' וכוונתו דילפינן שם דמקרא מגילה דפורים ב"ד ומוקפין בט"ו מהא דעשיתן חלוקה לזה ב"ד ולזה בט"ו ואתקש זכירה לעשיה ונראה מזה דעיקר הפורים הוא העשיה וילפינן זכירה מעשיה.

יבואר הא דבעינן לעשות הסעודה משפחה ומשפחה הוא משום פרסומי ניסא

זכורה יתבאר היטב מוש"כ ברש"י במגילת אסתר עה"פ והימים האלה זכרים ונעשים משפחה ומשפחה "מתאספים יחד ושותים יחד" ע"ד והובא בבאר היטב סו"ס תרצ"ו וז"ל במ"ב שם סק"ט בשם א"ר בשם הש"ה שיקבץ אנשי ביתו וחביריו דא"ר לשמוח ביחוד, (ולדבריו אפשר דהוה טעמא דבעינן משפחה ומשפחה שהשפחה בצירוב גדולה יותר) אבל למשנ"ת אפשר דמה דבעינן משפחה ומשפחה וכפירוש רש"י ה"ל דקאי על קיום הסעודה באסיפת עם הוא משום פרסומי ניסא דכל שמתקבצין יחד להסעודה יש בו יותר פרסומי ניסא, ולפ"ו נתבאר דמקרא דמשפחה ומשפחה יליפין דמדתה יליפין דמדתה יש בו ענין של פרסומי ניסא ולהכי מבטלינן עבודה בשבילה, וכן יליפין דמדתה ושפחה יש בה ענין של פרסומי ניסא וצריך לעשותה בקיבוץ משפחתו וחביריו, ולהכי מבטלינן עבודה ג"כ בשביל משתה ושמוחה וכמשנ"ת בהגר"א.

חלפניו יתבאר עוד מה שאמרו בגמ' מגילה דף ק"ע"ב דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין מחלפ' סעודתיהו להדדי ופרש"י זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חבירו עמו, ובכ"ז תמה בזה דבשלמא מי שהאכיל את חבירו מסעודתו בשנה זו יצא יד"ח משלוח מנות אבל חבירו שיאכיל אותו בשנה הבאה איך יצא יד"ח משלוח מנות בשנה זו, ובכ"ז חידש דטעמא דמשלוח מנות הוא כדי שיהא שמוח ושש עם חבירו והאביו ולהשכיב בניהם אהבה ואחור וריעות, ואכ"פ אם יסועד אחד עם רעהו, הרי הם בשמחה ובטוב לכב משתה יחד, ופטורים מעתה ממצות משלוח מנות וכו' וע"ש, ולמשנת י"ל שהחליפו סעודתם לקיים מצוות שמחת הפורים ברוב עם בשביל פרסומי ניסא.

וייש לעיין אמאי לא אמרו שיעשו הסעודה לכל המפחות בעשרה כדי לקיים הסעודה בפרסומי ניסא כמו במגילה שאמרו מגילה בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה ולכולי עלמא מצוה בעשרה כמש"כ בשו"ע סוף סימן תר"צ וצ"ע.

בעניין לא קרא עשרת בני המן בנשימה אחת וסיים קריאתה אם חוזר לקרותה לכתחלה בנשימה אחת ואם חוזר לראש המגילה או לעשרת בני המן בלבד

ומבואר לכאורה דס"ל שהוא לעיכובא ולהכי צריך לחזור ולקרות, אבל אי"צ לחזור לראש ואפשר דהתם איירי בלא הסיחו דעתם מקריאתם ולא הוי כעקר רגליו להצריכם לחזור לראש.

ואפשר – דמכל מקום לכתחלה יש מקום לחזור לראש כדי לשמוע המגלה לכתחלה שהרי קרא סרוסין יצא בדאיבער אבל לכתחלה צריך לקרותה כאחת וכמו שכתב המ"ב סימן תר"ץ ס"ס ק"ב בשם המגן אברהם שלא יפסיק בין התיבות יותר מכדי נשימה שהרי נקראת אגרת, ולהכי בקש לקרוא המגילה שתחילתה לא לקרוא המגילה לכתחלה. **(והרי מאוחר מן אין מוכין את המגן בבית בריסם משום שצריך לקרוא את המגילה לכתחלה אבל הפסס באשרות).**

אלא דיתבאר לפ"ד ס"ל למור הגר"י שיכול לשמוע המגילה שנית לכתה' אם גם יצא יד"ח בדיעבד, ולא דמי למקמי הידור אחר המצוה שזמן כשם הגר"ח שאי אפשר לקיים הידור של אחרתו אחר אחר שקיים המצוה, וכמס"כ בבית הלוי לענין ציצין שאינן מעכבין את המילה שאין חוזרין עליהם לאחר המילה לחזור, אבל מצוה לתתה' אפשר לחזור ולעשותה' גם א"פ. שפי' המצוה בדריעבד וכמו שחורר הש"ת על ד' פסוקי נאולה מתוך התבאר אחר שקראו וציצור צ"ח.

אמנם ממש"כ מהרי"ל שחזרו בחינם מתחלת המגילה מבואר דס"ל שאחר שקראו אי אפשר לקיים המגילה לכתחלה ומה שחזרו מעשרת בני המן ע"כ הוא משום דס"ל שהוא לעיכובא וצ"ע.

בעניין אם קורא המגילה בבין השמשות

גדול, וא"כ היה ראוי לכאורה להחמיר כר"ת שהרי רוב הראשונים ס"ל כר"ת והרי מגילה חיובה ממדבריה קבלה, אלא י"ל דכיון שמגילה של לילה אינו אלא מדרבנן לכן יש להקל בזה כיון דלהגאונים הוא צאת החוכים וכש"כ הגר"א ולכן נהגו להקל בזה.

אמנם יש לעיין אמאי החמיר הפמ"ג בקריאת המגילה של לילה שלא לקרותה בבין השמשות
הרי אין קריאתו אלא מדרבנן וספיקו להלך, ואפשר שהחמיר בזה משום דס"ל שגם
מגילה של לילה הוא מדברי קבלה, אבל זה אינו דבשער הציון סימן תרצ"ב ס"ק כ"ז כתב **דמגילה**
של לילה אינו אלא מדרבנן וא"כ קשה למה החמיר שלא לקרותה בבין השמשות, ואפשר שהחמיר
בזה משום דאפשר דק"ל כר' יוסי שבין השמשות עדיין יום גמור הוא וא"כ אפשר שהוא עדיין
יום גמור, ואפשר שהוא בין השמשות וכיון שהוא ספק יום גמור אליבא דר' יוסי להכי החמיר בזה
יותר מכל ספק מדרבנן לקרא, וכמו שהחמיר בסיומן שמי"ב שלא לעשות שבות בבין השמשות
בינאט השבת משום דר' יוסי דס"ל שכל בין השמשות עדיין יום גמור הוא ולא הוכרע פלוגתא
זו ולכן לא היקל לקרוא המגילה בבין השמשות.

אבל אכתי צ"ע שהרי בספירת העומר מקילין מדינא לברך בבין השמשות כמש"כ בשו"ע סימן תפ"ט ס"ב שרק המדקדקים אינן סופרין אלא לאחר צאת המוכבים, וא"כ קשה למה החמיר שלא לקרות המגילה בבין השמשות אי ס"ל דאין חיוב קריאתה אלא מדרבנן וצ"ע.

והשבות לו גמולו בראשו

שעשה בפועל דין הזה באמת פועל אותם על החרדה ו"ל עצמי כ"ח היה תהיה בהם; ובהמשך כתב שה"פ ישוה עמלו ו"ל העמל שרצה לעשותו לאלוהי ישוה עליו, ראשו, עיניו, וזכרו דמה שחשבו בראשו וחישוב כל המעשים להשיגם ולהקנינו עיניו, ואפילו כל המעשים והחשבות היו כנגדו ולרעותו וזכרו להשיגם ושותו שיהיה בעצת המון למרבות עצמו בתוכו ככשי"ח ש"ח שם הוה לרעותו שמוחמו תגלה וכן עצתו על אגרות הראשונות שכל הגנשים יתנו יקר לבעליהן אבדו הו"ל אלמלא אגרות הראשונות לא נשמתינו ממשונותי של ישראל שיריד ופלטו ועצתו שחשבו לעצמו הוה הוה לרעותו וכן מה שהיו העין למרדכי הוה לעצמו וכן מה שהיו המישים אבדו שיראדו אחשושיש מחזק מלכותו הוה לרעותו וכן מה שהיו את המון עליו.

ואל תתיאש מן הפורענות

למשתה אלא שמודרי הפרע לשמחתו ובשחשב תלתות אמרו ורש
 אשתו וכל אורביו ובא אל המשתה שחח ובאמת המשתה הזה היא היתה
 משתה שנתאבד מן העולם במשתה הזה הורשע עשה בדבר שהוא מופלגו
 והנה כלל ישראל שני מצבם תקשה שהיה להם במיתות המות במשאתם
 הומנה את המן למשתה שחח חשבו שאין להם תועבה וזמן שאמרו
 חו"ל ובאמת המשתה עם המן היא היתה תלתות הורשעים ורואים שמה
 שנראה לאדם בתכליתו היא יכולה להיות מופלגת חו"ל ומה שנראה לאדם

אפשר שמאחר שהיא מצוה הנוהגת בכל המועדים ואינה מצוה מיוחדת לימי החנוכה להכי לא מנאה הרמב"ם כמצוה בפני עצמה, ולהכי כתב שיש בה רק שני מצוות חדשות מדברי סופרים ולא הזכיר את מצוות קריאת ההלל א"פ שגם היא מצוה כיון שהיא נוהגת בכל המועדים.

יבן

וכבר נסתפקתי בספר ברכת משה אם מבטלין מצוה של תורה בשביל קיום משתה ושמחה כמו שמבטלין מצוה של תורה לנקרא מגילה לשיטת הגמ"ז והגר"א סימן תרפ"ז, משום דלדעת הגר"א מבואר דדין משתה ושמחה של פורים עדיפא מקריאת המגילה, וא"כ כמו שקריאת המגילה דוחה מצוה של תורה כ"ש שמשתה ושמחה דוחה לכל מצוות של תורה.

ובעיקר דברי הגר"א שכתב דמשתה ושמהה הוא עיקר מצוות הפורים יש לעיין דלכא' טעמא דמבטלין עבודה ושאר מצוות בשביל מקרא מגילה הוא משום פרסומי ניסא וכמו שמופירש בגמ' ג' ע"ב דמספיקא אי מקרא מגילה דעיפא ממת מצוה הוא משום דהוי פרסומי ניסא וכן מובאר בפמ"א סי' תרפ"ו, וא"כ צ"ב היכי דלפנין מבטלין מקרא מגילה בשביל הספידו של ת"ח, מהא דמבטלין עשיה דפורים בשביל הספידו של ת"ח, והוי במקרא מגילה איכא טעמא דעיפא מישאר מצוות משום שהוא פרסומי ניסא, ואפ"כ מקרא מגילה דעיפא מכבוד תורה ולא דמי למשתה ושמהה דפורים, דלא דעיפא במקרא מגילה שאינם פרסומי ניסא, ולהכי נדחים מפני כבוד ת"ח.

יבואר דמשתה ושמחה בפורים ענינו ג"כ משום פרסומי ניסא

ועכש"ל דמשתה ושמהה דפורים ענינה ג"כ משום פרסומי ניסא ועדיפא משתה ושמהה דפורים משאר מצוות שמהה של מועדים, ובאמת הוא כמאר להדיא בבעה"מ פסחים דף ס"ח שכתב דטעמא דמר בריה דרבנא דהוי יתבי כולה שתא בתעניתא לבר מעצרתא ועיו"כ ויום הפורים, וכתב דטעמא שיהא יושב בתענית בימי הפורים משום שהם ימי משתה, "ופרסומי ניסא עדיף", ע"כ. ומכאור דמשתה דפורים ענינה ג"כ פרסומי ניסא.

שמעתי בשם האנן ר' יצחק דוד גריננין שליט"א בנו בכורו של הגאון הגדול ר' חיים גריננין זצ"ל שמרו גאב"ד בריסק זצ"ל קרא להג"ח גריננין זצ"ל בפורים שיקרא לו המגילה שנת משום שהבעל קורא לא קרא עשרת בני המן בנשימה אחת.

וְנִרְאָה שבאמת מדינה אי"צ לחזור ולקרוא שזרי יצא בדיעבד וכמ"ש התוס' במגילה דף ט"ז ע"ב וכ"כ הרמ"א סימן תר"צ סט"ו אלא שאפשר שחשש שהוא לעיכובא כשיטת הראב"ח דמספיקא ליה אם הוא לעיכובא כמבואר בהג"מ פ"ב מ'מגילה ד"ב.

אמנם יל"ע אמאי חזר לקרות מתחלת המגילה ולא מעשרת בני המן ואילך שהרי הקורא המגילה סרוסין יצא וגם אם הפסיק באמצעה יצא אם שמע את כולה ולמה חזר מתחלה.

ואפשר דס"ל דבכל הויא דעקר רגליו חוזר לראש כמו בתפלה וכבר נתבאר בארוכה אם בכל המצוות כהלל ומוגילה ק"י"ל דכל שחיסר תיבה אחת והסיח דעתו מקריאתה חוזר לראש כמו עקר רגליו בתפלה ולכן בקש לחזור לראש דאפשר שלא ידע אם יהיה לו בעל קורא לקרות המגילה שנית והוי כעקר רגליו דחוזר לראש.

ובבאת במנהגי מהר"ל הלכות פורים אות י"ג כתב וז"ל אמר מהר"י ס"ג ל מעשה במנצנצן פעם אחת שהספיק הקורא שלא הספיק לומר שמות הרשעים בנשימה אחת. והצריכוהו חכמי העיר לחזור לראש המילה, וזה היה טורח ציבור בחנם דהיה די לו לחזור לחמש מאות איש. עכ"ל,

הנה מנהג העולם שבליל התענית מתפללין כעשרים דק אחר שקיעת החמה משום חולשת התענית, וכן נוהגין בליל פורים כשקורין בי"ד מתפללין ערבית כעשרים דקות אחר שקעה"ח וקורין המגילה כארבעים דקות אחר השקיעה שהוא צאת הכוכבים לפי מה שעינינו רואות שרואים מה ג' כוכבים בטונים וכן נהג מרן בעל הקצוה איש וצ"ל לחשוב כארבעים דק אחר צאת"ח שהוא צאת הכוכבים, ולעניין ש"ש יכול להוחרז ולקרותה בלילה.

אבל לה"ת עדיין יום הוא ולכן המדקדקים מאחרין תפלתו כדי לקרוא המגילה בזמן ר"ת, אלא שלמאורה יש מקום לצרף את מה שכתב בשו"ע סימן תרצ"ב בשם תרומת הדשן שהקרא מפלג המנחה יצא וא"כ גם לשיטת ר"ת שעדיין אינו לילה אבל לא נרע מפלג המנחה שיצא.

אלא שיעוין במ"ב בסיון תרצ"ב ס"ק יד וז"ל ע"כ טוב יותר להקל לאיש הזה שיטעון קודם קריאת המגילה ולא להקל לקרות מפלג המנחה ולמעלה הדפ"ח קרא תגר על קולא זו ודעתו קדום צה"ל אינו יוצא כלל אפילו דיעבד וכן משמע דעת הגר"א בביאורו, ובמ"ב שם הוסיף וז"ל וכתב הפמ"ג דלפי דעת הפר"ח אפילו בין השמשות אין לקרות ובדיעבד אם קרא בבין השמשות ג"כ מסתפק שם אם לא באונס והחזיר גדול יש לצדד להקל, וכתב בח"א דאפילו קרא במקצת קודם צאת הכוכבים אינו יצא וצריך להקרות ובין ברכה, כ"ל, ומבואר שיש הקול לקרות בבין השמשות משום שיש מקוילין אפי' מפלג המנחה שלא רצה להקל בהו רק בדוחק

בעל הנסמ של פורים אומרים בסופו והשבות לו גמולו בראשו ותלו אותו ואת ביו על העץ ועצר בראשו מרו כותה גמולו בראשו, ובראשו הוא מן דמו בראשו, ושם אותו בראשו היינו כפי מה שעשה, אבל למה בראשו דוק? אמרנו כי בראשו, ואפשר לדמותו כפי שאתה היתכן שיש עמלו בראשו, וזכות יוסף סימן תרע"ג אצדוח חיים סב הדמזמר הזה הוא השיר של יום המורס ונראה ביאורו על פי שני"ב בדברט ש"ת ויל"ר מן ברה ויפתחוהו. כל הרשעים וצדקמן על צדקמן הם חורפים, ולכסין פול בשחת פיעל. ישוב גמולו בראשו, חפן, שכל מה חשש על מדכס, ונחשב על פי ראשו. אודה ה' כצדקו ואומרה שם ה' עילון, ע"כ, וכן אידא באסתר רבה פרשה י' תלתות את מלכך על העץ אשר חפן לו, תנא לו, ועלי תנא לו ובמצינו דוד בן יחצין לויסם על העץ אשר סרה ויפתחוהו ופול בשחת פיעל. ע"כ, ובמקצת דור תהלים פרק י' ובר' ויל"ר בור חפן גמולו עשוי חפן השחיב כפי שחלה על עצמו והעניס

למשימה אלא שמדמי הפריע לל
אשתו וכל אודביו ובא אל המשימה
מפלתו שנאבד מן העולם במשימה.
והנה כלל ישראל שיו מצבם הקשה
לה עם המלך.

הזמינה את המן למשתה שאז חשש חז"ל ובאמת המשתה עם המן היא שגראה לאדם כהצלחה היא יכולה

רעונו הוא הצלתו ותקווותו לחיים ואנו אין בידינו אלא להכנס ברשותו של מקום ולקוות לו ובוהו נזכה לכל הישועות בזה ובבא.

איתא במשנה אבות פ"א ואל תתיאש מן הפורענות ופירש רש"י שם ואל תתיאש מן הפורענות שאם איה עשיר אל תבכה בעשרת לפי שהפורענות נאמרה לא לכן תהיה כל שעה בחדד וכן הוא אומר אשרי אדם מפחד תמיד מן אב בעליון רעה אל תתיאש לפי שהשיעור קרובה לבא וכו' הן לא קצרה מן המשוש ע"כ.